

Осадча О. О. [1; ORCID ID: 0000-0003-1314-3281],

д.е.н., професор

Савіна Н. Б. [1; ORCID ID: 0000-0001-8339-1219],

д.е.н., професор

¹Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВА

У статті досліджено методичні аспекти аналізу грошових потоків підприємства. Авторами проаналізовано трактування поняття «грошові потоки», обґрунтовано важливість дослідження методики їх аналізу з метою розробки механізму ефективного управління ними. Розглянуто особливості проведення ретроспективного аналізу грошових потоків за даними Звіту про рух грошових коштів, складеним прямим та непрямим методом. Авторами проаналізовано переваги аналітичної роботи за різними формами звіту. Обґрунтовано, що коефіцієнтний аналіз грошових потоків дозволяє детальніше розглянути стан грошових коштів підприємства. Запропоновано алгоритм комплексного коефіцієнтного аналізу грошових потоків, який передбачає проведення п'яти послідовних етапів. Авторами узагальнено відносні показники, які характеризують ефективність використання грошових коштів та дозволяють оцінити достатність грошових потоків.

Ключові слова: аналіз; грошові потоки; грошові кошти; ретроспективний аналіз; коефіцієнтний аналіз; фінансова звітність.

Актуальність теми. Усі види господарських операцій підприємства супроводжуються рухом грошових коштів.

У Міжнародній системі фінансової звітності (зокрема, у МСБО 7) поняття «грошові потоки» трактується як надходження та вибуття грошових коштів та їх еквівалентів [8]. Узагальнюючи погляди науковців та практиків щодо досліджуваного питання можна виокремити два основних напрями до тлумачення даного поняття. У вузькому значенні грошовий потік – це розподілена в часі послідовність виплат і надходжень, яка генерується активами, інвестиційними проектами в ході визначеної операції. У широкому розумінні грошовий потік – це важливий фінансовий важіль забезпечення прискорення оборотності капіталу підприємства у формі розподіленого в часі руху грошових коштів у процесі господарської діяльності за певний період часу, який зумовлений

реалізацією проєктів чи функціонуванням активів. Від фінансової стійкості суб'єкта господарювання залежить його здатність генерувати грошові потоки. Поряд із цим грошові потоки є обмеженим ресурсом, що обумовлює важливість дослідження методики їх аналізу з метою розробки механізму ефективного управління ними.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Аналіз наукових публікацій демонструє, що теоретико-методичним та організаційним аспектам аналізу грошових потоків присвячено значну кількість праць вітчизняних та іноземних вчених, а саме: П. Й. Атамаса, І. А. Бланка, О. К. Єлісєєвої, Г. В. Кошельок, І. Д. Лазаришиної, А. М. Поддєрьогіна, О. В. Олійник, Г. В. Савицької, М. Г. Чумаченка, Дж. К. Ван Хорна, Л. А. Бернстайна, Е. А. Хелферта, Е. Р. Єссомбе, Е. Фаркухарсона та ін. Зазначені науковці сформулювали теоретико-методичні основи системи аналізу та управління грошовими потоками підприємства, однак запропоновані ними методики потребують подальших досліджень з метою систематизації алгоритмів розрахунку певних показників та уточнення їх переліку.

Метою статті є вивчення теоретичних та практичних аспектів аналізу грошових потоків задля удосконалення ефективності їх використання, управління ними та контролю.

Викладення основного матеріалу. Для визначення поведінки грошових потоків широко використовується ретроспективний аналіз.

Важливу роль у ретроспективному аналізі грошових потоків має інформаційна база, яка складається із фінансової звітності, насамперед Звіту про рух грошових коштів. Таким чином достовірність фінансової звітності впливає на ефективність прийняття рішень в частині управління грошовими потоками.

У ході проведення ретроспективного аналізу і оцінки грошових потоків може бути використаний Звіт про рух грошових коштів, складений як прямим, так і непрямим методом.

Найпоширенішим є прямий метод, який передбачає відображення у Звіті про рух грошових коштів даних про суми надходження та витрачання грошових коштів за трьома видами діяльності: операційною, інвестиційною та фінансовою. Таким чином проводиться вертикальний та горизонтальний аналіз руху грошових коштів за видами діяльності.

Переваги аналізу грошових потоків за Звітом про рух грошових коштів, складеним прямим методом:

- дає можливість оцінити загальні суми надходжень і витрат;
- дозволяє виявити основні джерела надходження грошових коштів і напрями їх витрачання;

- дає можливість синхронізувати надходження і витрачання в часі, що дозволяє оцінити достатність коштів для здійснення платежів за поточними зобов'язаннями, інвестиційною діяльністю і додатковим витратам;

- отриману інформацію можна використовувати при формуванні бюджету грошових коштів, а також для побудови перспективного прогнозу грошових потоків.

Основним недоліком даного методу є те, що він не розкриває взаємозв'язок між отриманим фінансовим результатом і зміною величини грошових коштів підприємства.

Аналіз грошових потоків за Звітом про рух грошових коштів, складеним непрямим методом, дозволяє розрахувати дані, які характеризують чистий грошовий потік у звітному періоді, і встановити взаємозв'язок між отриманим прибутком від звичайної діяльності і зміною залишку коштів. Цей метод заснований на перерахунку фінансового результату від звичайної діяльності до оподаткування за допомогою ряду коригувань. При використанні такого звіту слід зважати на те, що чисті грошові кошти, використані у інвестиційній та фінансовій діяльності розраховуються лише за прямим методом.

Перевага аналізу грошових потоків за Звітом про рух грошових коштів, складеним непрямим методом, полягає в тому, що за допомогою даної форми звіту можна виявити залежність між оборотними активами підприємства і фінансовим результатом.

Більшість науковців поділяють думку, що найбільш репрезентативним і доречним для потреб поточного управління грошовими потоками є застосування коефіцієнтного аналізу [1; 5; 6].

Коефіцієнтний метод аналізу грошових потоків дозволяє детальніше розглянути стан грошових коштів підприємства. Насамперед, коефіцієнтний аналіз грошових потоків дає уявлення про можливість суб'єкта господарювання генерувати необхідну величину надходжень грошових коштів для підтримання власної платоспроможності.

Для проведення комплексного коефіцієнтного аналізу рекомендується використовувати запропонований алгоритм, який включає 5 етапів. На першому етапі оцінюється динаміка обсягу формування позитивного грошового потоку підприємства (надходження грошових коштів) за різними джерелами. При цьому вважаємо за доцільне зіставляти темпи росту позитивного грошового потоку з темпами росту активів, виручки від реалізації продукції, показниками фінансових результатів. На другому етапі вивчається динаміка обсягу формування негативного грошового

потоків підприємства (витрачання грошових коштів) у розрізі різних джерел. Проведення третього етапу аналізу дозволяє оцінити, яке з джерел формування грошових потоків займає найбільшу питому вагу, тобто вивчається структура грошових потоків підприємства. Під час четвертого етапу аналізу визначається розмір чистого грошового потоку і досліджується вплив на нього різних факторів. На п'ятому етапі проводиться коефіцієнтний аналіз, в процесі якого розраховуються необхідні відносні показники, які характеризують ефективність використання грошових коштів, дозволяють оцінити достатність та адекватність грошових потоків.

Основні показники для аналізу грошових потоків наведені у таблиці. Джерелами інформації для розрахунку представлених нижче коефіцієнтів є дані фінансової звітності, а саме: ф. № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)», ф. № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» та ф. № 3 «Звіт про рух грошових коштів».

Таблиця

Аналітичні коефіцієнти грошових потоків

Показник	Методика розрахунку
Коефіцієнт платоспроможності, K_1	$\frac{ЗК_{ГР} + ГК_{Н}}{ГК_{В}}$, де $ЗК_{ГР}$ – залишок коштів на початок року (ф. № 3, р. 3405, гр. 3); $ГК_{Н}$ – надходження грошових коштів за рік (ф. № 3); $ГК_{В}$ – витрачання грошових коштів за рік (ф. № 3)
Коефіцієнт достатності чистого грошового потоку	$\frac{ЧРК_{Од}}{ПП + СД + (333)}$, де $ЧРК_{Од}$ – чистий рух коштів від операційної діяльності (ф. № 3, р. 3195, гр. 3); $ПП$ – рух коштів на погашення позик (ф. № 3, р. 3350, гр. 3); $СД$ – рух коштів на сплату дивідендів (ф. № 3, р. 3355, гр. 3); 333 – зміна залишків запасів (ф. № 1, р. 1100, гр. 4 – р. 1100, гр. 3)
Коефіцієнт достатності грошових коштів	$\frac{\overline{ГК}}{ЧД}$, де $\overline{ГК}$ – середня величина грошових коштів за звітний період (ф. № 1, (р. 1165, гр. 3 + р. 1165, гр. 4) / 2); $ЧД$ – чистий дохід від реалізації продукції (товарів робіт послуг) за звітний період (ф. № 2, р. 2000, гр. 3)

продовження таблиці

Коефіцієнт ліквідності грошового потоку	$\frac{ГК_H}{ГК_B}$ Нормативне значення більше 1
Коефіцієнт ефективності грошових потоків	$\frac{ГК_H + ГК_B}{ГК_B}$
Коефіцієнт Бівера	$\frac{ЧП + Ам,}{ДЗ + ПЗ}$ де ЧП – чистий прибуток (ф. № 2, р. 2350, гр. 3); Ам – амортизація (ф. № 2, р. 2515, гр. 3); ДЗ – довгострокові зобов'язання (ф. № 1, р. 1595, гр. 4); ПЗ – поточні зобов'язання (ф. № 1, р. 1695, гр. 4)
Коефіцієнт якості виручки	$\frac{ЧРК_{ОД}}{ЧД}$
Коефіцієнт рентабельності притоку грошових коштів	$\frac{ЧП}{ГК_H}$
Коефіцієнт рентабельності відтоку грошових коштів	$\frac{ЧП}{ГК_B}$

Джерело: Узагальнено авторами за [2; 3; 5; 6; 7]

Досить інформативним показником платоспроможності вважається коефіцієнт Бівера, який розраховується по потоку грошових коштів (сума чистого прибутку та амортизації), однак не враховує зміни величини дебіторської заборгованості як фактору впливу на надходження грошових коштів. Нормативне значення даного коефіцієнта становить 0,4–0,45.

Висновки. Методика аналізу грошових потоків підприємства, яка досліджується у статті, дає можливість охопити максимальний об'єм обліково-аналітичної інформації і трактувати її в інтересах користувачів. До складу даної методики входить як ретроспективний, так і комплексний коефіцієнтний аналіз. Можемо констатувати необхідність використання як ретроспективного, так і коефіцієнтного аналізу, оскільки вони взаємопов'язані і за умови достовірної і якісної фінансової звітності дозволяють ґрунтовно оцінити грошові потоки суб'єкта господарювання за досліджуваний період.

1. Атамас П., Атамас О. Методичні підходи до аналізу грошових потоків за матеріалами Звіту про рух грошових коштів. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2013. № 5. С. 13–19. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/boau_2013_5_4 (дата звернення: 10.12.2020).
2. Дребіт Г. М. Теоретико-методичні аспекти аналізу грошових потоків як важливих чинників їх планування, управління та контролю. *Збірник наукових праць Буковинського університету. Економічні науки*. 2015. Вип. 11. С. 161–168. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpn_2015_11_21 (дата звернення: 10.12.2020).
3. Єлісеєва О. К., Сімон Г. С. Аналіз грошових потоків фірми як складова формування стратегії сталого розвитку. *Бізнес Інформ*. 2017. № 12. С. 380–384. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2017_12_59.2 (дата звернення: 10.12.2020).
4. Кошельок Г. В., Грінченко Р. В. Аналіз грошових потоків у системі управління підприємством. *Галицький економічний вісник*. 2020. № 2. С. 231–242. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gev_2020_2_27 (дата звернення: 10.12.2020).
5. Лазаршина І. Д. Реалізація функціональної якості аналізу грошових потоків у прийнятті управлінських рішень. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Сер. Економіка, аграрний менеджмент, бізнес*. 2018. Вип. 290. С. 140–146. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnau_econ_2018_290_19 (дата звернення: 10.12.2020).
6. Левкіна Е. В., Ермакова А. О., Дрига Е. А. Современная методика анализа денежных потоков организации. *Карельский научный журнал*. 2017. № 4 (21). Т. 6. С. 172–175.
7. Мельничук Г. С. Теоретичні аспекти проведення аналізу грошових потоків підприємства. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*. 2018. № 2. С. 222–236. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnudps_2018_2_19 (дата звернення: 10.12.2020).
8. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 7 від 30.06.2017. «Звіт про рух грошових коштів». URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU17030> (дата звернення: 10.12.2020).
9. Lee U., Kang N., Lee I. (2020). Choice data generation using usage scenarios and discounted cash flow analysis. *Journal of Choice Modelling*. 2020. 37(100250). doi:10.1016/j.jocm.2020.100250 (дата звернення: 10.12.2020).
10. Yescombe E. R., Farquharson E. Cash Flow and Investment Analysis. *Public-Private Partnerships for Infrastructure*. 2018. 25–34. doi:10.1016/b978-0-08-100766-2.00003-6 (дата звернення: 10.12.2020).

REFERENCES:

1. Atamas P., Atamas O. Metodychni pidkhody do analizu hroshovykh potokiv za materialamy Zvitu pro rukh hroshovykh koshtiv. *Bukhhalterskyi oblik i audyt*. 2013. № 5. S. 13–19. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/boau_2013_5_4 (data zvernennia: 10.12.2020).
2. Drebrit H. M. Teoretyko-metodychni aspekty analizu hroshovykh potokiv yak vazhlyvykh chynnykiv yikh planuvannia, upravlinnia ta kontroliu. *Zbirnyk naukovykh prats Bukovynskoho universytetu. Ekonomichni nauky*. 2015. Vyp. 11. S. 161–168. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpn_2015_11_21 (data zvernennia: 10.12.2020).
3. Yeliseieva O. K., Simon H. S. Analiz hroshovykh potokiv firmy yak skladova formuvannia stratehii staloho rozvytku. *Biznes Inform*. 2017. № 12. S. 380–384. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2017_12_59.2 (data zvernennia: 10.12.2020).
4. Koshelok H. V., Hrinchenko R. V. Analiz hroshovykh potokiv u systemi upravlinnia pidpryemstvom. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk*. 2020. № 2. S. 231–242. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gev_2020_2_27 (data zvernennia: 10.12.2020).
5. Lazaryshyna I. D. Realizatsiia funktsionalnoi yakosti analizu hroshovykh potokiv u pryiniatti upravlinskykh rishen. *Naukovyi visnyk Natsionalnoho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy. Ser. Ekonomika, ahrarnyi menedzhment, biznes*. 2018. Vyp. 290. S. 140–146. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnau_econ_2018_290_19 (data zvernennia: 10.12.2020).
6. Levkina E. V., Ermakova A. O., Driga E. A. Sovremennaya metodika analiza denejnykh potokov organizatsii. *Karelskiy nauchnyy jurnal*.

2017. № 4 (21). Т. 6. С. 172–175. **7.** Melnychuk H. S. Teoretychni aspekty provedennia analizu hroshovykh potokiv pidpriemstva. *Zbirnyk naukovykh prats Universytetu derzhavnoi fiskalnoi sluzhby Ukrainy*. 2018. № 2. С. 222–236. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnudps_2018_2_19 (data zvernennia: 10.12.2020).
- 8.** Mizhnarodnyi standart bukhhalterskoho obliku 7 vid 30.06.2017. «Zvit pro rukh hroshovykh koshtiv». URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU17030> (data zvernennia: 10.12.2020).
- 9.** Lee U., Kang N., Lee I. (2020). Choice data generation using usage scenarios and discounted cash flow analysis. *Journal of Choice Modelling*. 2020. 37(100250). doi:10.1016/j.jocm.2020.100250 (data zvernennia: 10.12.2020).
- 10.** Yescombe E. R., Farquharson E. Cash Flow and Investment Analysis. Public-Private Partnerships for Infrastructure. 2018. 25–34. doi:10.1016/b978-0-08-100766-2.00003-6 (data zvernennia: 10.12.2020).
-

Osadcha O. O. [1; ORCID ID:0000-0003-1314-3281],

Doctor of Economics, Professor,

Savina N. B. [1; ORCID ID: 0000-0001-8339-1219],

Doctor of Economics, Professor

¹National University of Water and Environmental Engineering, Rivne

METHODICAL ASPECTS OF ANALYSIS OF ENTERPRISES CASH FLOWS

The article investigates the methodological aspects of the analysis of cash flows of the enterprise. The authors analyze the interpretation of the concept of «cash flows», substantiate the importance of studying the methods of their analysis in order to develop a mechanism for effective management.

It is established that an important role in the retrospective analysis of cash flows belongs to the information base, which consists of financial statements. Thus, the reliability of financial statements affects the effectiveness of decision-making in terms of cash flow management.

The peculiarities of conducting a retrospective analysis of cash flows according to the Statement of Cash Flows, compiled by direct and indirect methods, are considered. The authors analyzed the advantages of analytical work in different forms of the report. The analysis of cash flows according to the Statement of Cash Flows, compiled by the direct method makes it possible to estimate the total amount of income and expenditure, as well as to identify the main sources of cash inflows and directions of their expenditure. The analysis of cash flows according to the Statement of Cash Flows, prepared by the indirect method, allows to calculate the data that characterize the net cash flow in the reporting period, and to establish the relationship between income from ordinary activities and changes in cash balances. It is established that the advantage of the analysis of cash flows on the Statement of Cash Flows, prepared by the indirect method, is that with this form of the report you can identify the relationship between current assets of the enterprise and the financial result.

It is substantiated that the coefficient analysis of cash flows allows considering in more detail the state of the company's cash. An algorithm for complex cash flow analysis is proposed, which involves five consecutive stages. The authors summarize the relative indicators that characterize the efficiency of cash use and allow assessing the adequacy of cash flows. The method of calculating the solvency ratio, cash flow liquidity ratio, net cash flow adequacy ratio, cash adequacy ratio, cash flow efficiency ratio, Beaver ratio, revenue quality ratio, profitability ratio and cash flow ratio is reflected.

The authors identified the need to use both retrospective and ratio analysis, as they are interrelated and provided reliable and high-quality financial statements allow you to thoroughly assess the cash flows of the entity for the period under study.

Keywords: analysis; cash flows; cash; retrospective analysis; coefficient analysis; Financial Statements.

Осадчая О. А. ^[1; ORCID ID: 0000-0003-1314-3281],

д.э.н., профессор

Савина Н. Б. ^[1; ORCID ID: 0000-0001-8339-1219],

д.э.н., профессор

¹*Национальный университет водного хозяйства и природопользования, г. Ровно*

МЕТОДИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ АНАЛИЗА ДЕНЕЖНЫХ ПОТОКОВ ПРЕДПРИЯТИЯ

В статье исследуются методические аспекты анализа денежных потоков предприятия. Авторами проанализированы трактовки понятия «денежные потоки», обоснована важность исследования методики их анализа с целью разработки механизма эффективного управления ими. Рассмотрены особенности проведения ретроспективного анализа денежных потоков по данным Отчета о движении денежных средств, составленным прямым и косвенным методом. Авторами проанализированы преимущества аналитической работы по различным формам отчета. Обосновано, что коэффициентный анализ денежных потоков позволяет более детально рассмотреть состояние денежных средств предприятия. Предложен алгоритм комплексного коэффициентного анализа денежных потоков, который предусматривает проведение пяти последовательных этапов. Авторами обобщены относительные показатели, характеризующие эффективность использования денежных средств и позволяют оценить достаточность денежных потоков.

Ключевые слова: анализ; денежные потоки; денежные средства; ретроспективный анализ; коэффициентный анализ; финансовая отчетность.

Стаття надійшла до редакції 11.12.2020 р.